HPD

HUKUKİ PERSPEKTİFLER DERGİSİ

HUKUKİ YORUM VE HABER DERGİSİ

SAYI 05
ARALIK 2005

FİYAT 10 YTL 10.000.000 TL

TERÖRLE MÜCADELE "TERÖRÜ"

DOÇ. DR. ADEM SÖZÜER'LE YUVARLAK MASA

YENİ BANKACILIK KANUNU'NDA SUÇLAR

ALTERNATİF UYUŞMAZLIK ÇÖZÜMLERİ

EMBRİYONUN KORUNMASI

FAİLLİK VE SUÇ ORTAKLIĞI

HEKİMİN HUKUKİ VE CEZAİ SORUMLULUĞU

ÜÇÜNCÜ KİŞİDEKİ MALLARIN HACZİ

ELEKTRONİK İMZA

CamScanner ile tarandı

hpd

İÇİNDEKİLER

analiz

008 **Ticari İşletmeler Kanunu mu, Yoksa Anonim Şirketler Kanunu mu?**
Prof. Dr. Tuğrul Ansay

012 **Alternatif Uyuşmazlık Çözümleri**
Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez

017 **HSYK Kararlarının Gizliliği Üzerine Bir Not**
Doç. Dr. Sibel İnceoğlu

020 **Ceza Yargılaması Maliyeti ve Kamu Kaynaklarının Korunmasına Dair Öneriler**
Cengiz Otacı Yargıtay Hakimi

hukukun nabzı

ÖZEL DOSYA

Tıp ve Hukuk

026 **Hastaneye Tam Kabul Sözleşmesinde Sorumluluk Düzeni**
Doç. Dr. Halil Akkanat

031 **Yardımcı Üreme Metotları ve Embriyonun Korunması**
Yard. Doç. Dr. Onursal Cin

038 **Adli Tıp Açısından Tıbbi Uygulama Hataları**
Uzm. Dr. Nur Bilgen Adli Tıp

esas hakkında

ÖZEL DOSYA

Türkiye'de ve Dünya'da Terör; Nedenleri, Çözüm Önerileri

044 **HPD Yuvarlak Masa Toplantıları**
Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan > Doç. Dr. Hamide Zafer > Dr. Nihat Ali Özcan, Dr. Şükrü Alpaslan > Doç. Dr. Adem Sözüer (yöneten)

085 **Terörün Sınırlarını ve Nedenlerini Anlamada Psikiyatri**
Prof. Dr. Bengi Semerci

094 **Etnik Terörün İkolojisi ve Terörle Mücadeledeki Önemi**
Prof. Dr. Abdülkadir Çevik

102 **Terörle Mücadelede İşbirliği Sorunu**
Prof. Dr. Durmuş Tezcan

108 **ABD Yurttaşlık Yasası Terörle Mücadele 'Terör'ü**
Erdal Şafak Sabah Gazetesi Başyazarı

110 **ABD'de 11 Eylül Açısından Önleyici ve Baskılayıcı Tedbirler**
Prof. Stephean Thaman

116 **ABD'de Sınırlanan Yurttaş Hakları**
Mary Catherine Roper

118 **Terörle Mücadele ve İnsan Hakları**
Yard. Doç. Dr. Yüksel Metin

133 **Almanya'da Terörle Mücadele için Ceza Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler**
Doç. Dr. Faruk Turhan

136 **İngiltere'de Terörle Mücadele için Ceza Hukuku Önlemleri**
Dr. Barbara Huber

CamScanner ile tarandı

148 **Avustralya'da da Anti-Terörizm Yasa Tasarısı**
Lawyer Filiz Füçlü

152 **Siyasal Olan Suç-Suçlu Varmıdır?**
Araştırma Görevlisi Mahmut Gökpınar

kıyas

156 **Yaşadığımız Tarih, Günümüzün Kültürel İklimi ve Hukuk**
Doç. Dr. Ahmet Ulvi Türkbağ

akademi

161 **İcra Takibinde Üçüncü Kişideki Malların Haczi**
Doç. Dr. Oğuz Atalay

166 **Yeni Bankacılık Kanunu'nda Suçlar ve Yaptırımlar**
Doç. Dr. Adem Sözüer

192 **511 Sayılı Kanun'da Öngörülen Kabahatler**
Doç. Dr. Adem Sözüer
Araştırma Görevlisi Selman Dursun

200 **Türk Anayasa Yargısında "Yürürlüğün Durdurulması" Sorunu**
Doç. Dr. H. Nuri Yaşar

204 **Yeni TCK'da Faillik ve Suç Ortaklığı**
Doç. Dr. Mustafa Ruhan Erdem

akademi

216 **Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Zimmet Suçu**
Yard. Doç. Dr. İlhan Üzülmez

226 **Siyasi Partilerin Kapatılması ve Devlet Yardımından Yoksun Bırakılma Nedenleri**
Yard. Doç. Dr. Faruk Bilir

236 **Yabancıların Türkiye'deki taşınmaz mülkiyeti hakkı**
Araştırma Görevlisi Selim Levi

246 **Osmanlı Hukukunun Yapısı**
Araştırma GörevlisiYılmaz Yurtseven

252 **Borçlar Hukuku'nda Güvenli Elektronik İmza**
Araştırma Görevlisi Sanem Aksoy

hukuk ve yaşam

262 **Okul Değil, Hayat için Eğitim İstanbul Bilgi Üniversitesi**
Yard. Doç. Dr. Burak Oder

264 **Prof. Dr. Turgut Tarhanlı: "Daha Mutlu Bir Hayat İçin Hukuku Kullanmayı Öğretiyoruz"**
Yılmaz Öztürk

CamScanner ile tarandı

HPD

Sahibi
Merkez Dağıtım Dergi Basım Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Tüzel Kişi Temsilcisi
FERCAN AYKUTLU

Yayın Direktörü
M. KENAN TEKDAĞ

Editör
DOÇ. DR. ADEM SÖZÜER

Yazı İşleri Müdürü
MEHMET GÜÇ

Görsel Yönetmen
GÜLAY ÖZDEMİR

Sorumlu Müdür
BARAN UMUT BAYCAN

Katkıda Bulunanlar:
PROF. DR. HAKAN PEKCANITEZ, DOÇ. DR. ADEM SÖZÜER, DOÇ. DR. FATİH SELAMİ MAHMUTOĞLU, DOÇ. DR. OĞUZ ATALAY, AV. M. KENAN TEKDAĞ, DOÇ. DR. HALİL AKKANAT, YARD. DOÇ. DR. GÜL OKUTAN NILSSON, AV. ORHAN GEMİCİOĞLU, DUYGU DAMAR

Fotoğraf
ÇİLEM DALGIÇ, GARO MILOŞYAN, DENİZ DOĞAN, ŞEREF YILMAZ

REKLAM SATIŞ PAZARLAMA
Genel Müdür
RANA KARLIDAĞ
Grup Başkan Yardımcısı
ERHAN ÖZDEMİR (FİNANS VE OPERASYON)
Genel Müdür Yardımcıları
SERAP YAKIN (SATIŞ)
Reklam Grup Koordinatörü
GÜLCAN AVUKA
Tel (0312) 292 51 53
Faks (0312) 292 51 43
Rezervasyon telefon
(0212) 354 33 61 63 65
Rezervasyon faks
(0212) 354 33 75

İletişim: Tevfikbey Mahallesi 20 Temmuz Cad. 24 Sefaköy-İstanbul 34295
Telefon: (0212) 411 22 41-42
Yönetim yeri: Barbaros Bulvarı Cam Han No 125 80700 Beşiktaş-İSTANBUL
Basımcı: Merkez Gazete Dergi Basım Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
Dağıtım: Merkez Gazete Dergi Basım Yayıncılık San.ve Tic. A.Ş
Telefon: (0216) 585 91 00
Yayının türü: Yerel süreli
Basıldığı yer: Printcity, Fatih Mahallesi Hasan Basri Caddesi Samandıra/Kartal/İSTANBUL **Telefon:** (0216) 585 91 06
İşletme Müdürü: Kemal Erginsoy
İşletme Koordinatörü: Kazım Varol
Basıldığı tarih: Ağustos 2005

MERKEZ DERGİ ABONE HİZMETLERİ
Tel: (0212) 411 22 22 **Faks:** (0212) 354 33 22
E- mail: abone@merkezdergi.com.tr
Telefon: (0212) 411 22 41-42
(Hafta içi 09:00-18:00 saatleri arasında hizmet verilmektedir)

HPD, Merkez Dağıtım Pazarlama San. ve Tic. A.Ş. ürünüdür Yazı ve fotoğrafların tüm hakları Hukuki Perspektifler Dergisi'ne, yayımlanan ilanların sorumluluğu ilan sahiplerine aittir. HPD hakemli bir dergidir.

HPD DANIŞMA KURULU

> Prof. Dr. G. Sermet Akman **> Prof. Dr.**. S. Gül Akyılmaz **> Prof. Dr.** Şener Akyol **> Prof. Dr.** Gökhan Antalya **> Prof. Dr.** Fahrettin Aral **> Prof. Dr.** Mehmet Emin Artuk **> Prof. Dr.** Zehreddin Aslan **> Prof. Dr.** Rıza Ayhan **> Prof. Dr.** Haluk Burcuoğlu **> Prof. Dr.** Halil Cin **> Prof. Dr.** Aysel Çelikel **> Prof. Dr.** İhsan Erdoğan **> Prof. Dr.** Hasan Erman **> Prof. Dr.** Yakın Ertürk **> Prof. Dr.** Luigi Foffani **> Prof. Dr.** Walter Gropp **> Prof. Dr.** Kudret Güven **> Prof. Dr.** Piotr Hofmanski **> Prof. Dr.** Yadigar İzmirli **> Prof. Dr.** Manfred Maiwald **> Prof. Dr.** Nizayi Öktem **> Prof. Dr.** İl Han Özay **> Prof. Dr.** Atilla Özer **> Prof. Dr.** María José Pifarré **> Prof. Dr.** Emil W. Plywaczewski **> Prof. Dr.** Bengi Semerci **> Prof. Dr.** Sergio Seminara **> Prof. Dr.** Rona Serozan **> Prof. Dr.** Edibe Sözen **> Prof. Dr.** Cemal Şanlı **> Prof. Dr.** Süha Tanrıver **> Prof. Dr.** Ömer Teoman **> Prof. Dr.** Hasan Tunç **> Prof. Dr.** Hüseyin Ülgen **> Prof. Dr.** Kürşad Ünal **> Prof. Dr.** Mehmet Ünal **> Prof. Dr.** Zafer Üskül **> Prof. Dr.** Dulce Santana Vega **> Prof. Dr.** Wlodzimierz Wrobel **> Prof. Dr.** Cevdet Yavuz **> Prof. Dr.** Fatih Yavuz **> Prof. Dr.** Ejder Yılmaz **> Doç. Dr.** Bahtiyar Akyılmaz **> Doç. Dr.** Halil Akkanat **> Doç. Dr.** Şahin Akıncı **> Doç. Dr.** E. Ethem Atay **> Doç. Dr.** Mustafa Avcı **> Doç. Dr.** Veysel Başpınar **> Doç. Dr.** Nurşen Caniklioğlu **> Doç. Dr.** İlyas Doğan **> Doç. Dr.** Vahit Doğan **> Doç. Dr.** Ömer Ekmekçi **> Doç. Dr.** B. İlkay Engin **> Doç. Dr.** Ahmet Gökcen **> Doç. Dr.** Aydın Gülan **> Doç. Dr.** Ayşe Havutçu **> Doç. Dr.** İlhan Helvacı **> Doç. Dr.** Mehmet Helvacı **> Doç. Dr.** Serap Helvacı **> Doç. Dr.** Aslan Kaya **> Doç. Dr.** Yusuf Karakoç **> Doç. Dr.** Abuzer Kendigelen **> Doç. Dr.** İsmail Kırca **> Doç. Dr.** Mahmut Koca **> Doç. Dr.** Ayşe Nuhoğlu **> Doç. Dr.** Tufan Öğüz **> Doç. Dr.** Zehra Şeker Öğüz **> Doç. Dr.** Veli Özer Özbek **> Doç. Dr.** Muhammet Özekes **> Doç. Dr.** Yücel Sayman **> Doç. Dr.** Sami Selçuk **> Doç. Dr.** Cumhur Şahin **> Doç. Dr.** Ahmet Ulvi Türkbağ **> Doç. Dr.** Faruk Turhan **> Doç. Dr.** Fatih Uşan **> Doç. Dr.** H. Nuri Yaşar **> Doç. Dr.** Mustafa Yıldız **> Doç. Dr.** Şükrü Yıldız **> Doç. Dr.** Ramazan Yıldırım **> Yard. Doç. Dr.** Berrin Akbulut **> Yard. Doç. Dr.** Abdülkadir Akıl **> Yard. Doç. Dr.** Murat Yusuf Akın **> Yard. Doç. Dr.** Öykü Didem Aydın **> Yard. Doç. Dr.** Vahdettin Aydın **> Yard. Doç. Dr.** Cem Baygın **> Yard. Doç. Dr.** Faruk Bilir **> Yard. Doç. Dr.** Yusuf Büyükay **> Yard. Doç. Dr.** Talat Canpolat **> Yard. Doç. Dr.** Ramazan Çağlayan **> Yard. Doç. Dr.** Murat Doğan **> Yard. Doç. Dr.** Ayhan Doner **> Yard. Doç. Dr.** İbrahim Dülger **> Yard. Doç. Dr.** M. Ruhan Erdem **> Yard. Doç. Dr.** Recep Gülşen **> Yard. Doç. Dr.** Burhan Caner Hacıoğlu **> Yard. Doç. Dr.** Cemil Kaya **> Yard. Doç. Dr.** Ekrem Kurt **> Yard. Doç. Dr.** Yüksel Metin **> Yard. Doç. Dr.** Şafak Narbay **> Yard. Doç. Dr.** Gül Okutan Nilsson **> Yard. Doç. Dr.** İbrahim Ongün **> Yard. Doç. Dr.** Fahreddin Önder **> Yard. Doç. Dr.** Muharrem Özen **> Yard. Doç. Dr.** Tamer Pekdinçer **> Yard. Doç. Dr.** Oğuz Sancakdar **> Yard. Doç. Dr.** Tahir Saraç **> Yard. Doç. Dr.** Vural Seven **> Yard. Doç. Dr.** Metin Topçuoğlu **> Yard. Doç. Dr.** İlhan Üzülmez **> Yard. Doç. Dr.** A. Caner Yenidünya **> Yard. Doç. Dr.** Zafer Zeytin **> Dr.** Stephanos Emm. Kareklas

3d illustrasyon NACİ YAVUZ

CamScanner ile tarandı

OSMANLI HUKUKUNUN YAPISI

Bu yazıda ana hatlarıyla Osmanlı hukukunun yapısı hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Kuşkusuz, altı yüzyıl hüküm sürmüş bir dünya devletinin hukuk sistemini anlatmak için birkaç sayfa yeterli değildir. Ancak bu çalışmayı ortaya koymaktaki amacımız, okuyucuya Osmanlı hukuk sistemi hakkında kısa ve temel bilgiler vermektir. Dolayısıyla, ayrıntıya girmeden konu hakkında açıklamalar yapmayı uygun gördük.

■ **Yılmaz Yurtseven** Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

I. GİRİŞ

Osmanlı Devleti, kuruluşuyla birlikte yeni bir hukuk sistemi ortaya koymamıştır. Osmanlılar kendilerinden önce kurulmuş olan Türk ve İslam devletlerinden edindikleri pek çok müessesenin yanı sıra bu devletlerde yürürlükte olan ve büyük ölçüde birlik arz eden bir hukuki yapıyı da devralmışlardır. Fakat Osmanlılar'ın bu hukuki birikimi, üzerinde hiçbir değişiklik yapmadan uyguladıklarını söylemek doğru değildir. Devralınan bu hukuki yapı, altı yüzyıllık bir süreç içerisinde, gerekli olan değişiklikler ve ilaveler yapılarak geliştirilmiştir[1]. Zaten, şer'i hukukun farklı karakter ve yapılar gösteren, birbirinden farklı bölgelerdeki İslam devletlerinde hiç değişmeden, aynen uygulandığını söylemek, doğru bir düşünce olmasa gerektir[2]. Yüzyıllar boyunca hiç değişmeksizin, aynı etkililikle uygulanacak ve ilahi nitelikli, hep aynı kalacak, tek ve tam bir hukuk sistemi düşüncesi, tarihi ve sosyolojik açıdan kabule değer görülemez. Hukukun, uygulandığı toplum şartlarıyla sıkı bir ilişki içinde bulunduğu ve canlı bir organizma gibi sürekli değişip gelişmekte olduğu fikri inkar edilemez. Dolayısıyla İslam hukuk sisteminin de uygulandığı ülkelerin yapılarına ve şartlarına göre değişik şekiller aldığı somut olarak ortaya çıkmaktadır[3]. Osmanlı hukuk sisteminin yapısı, tüm İslam ülkelerinde tek tip dini hukuk düzeninin uygulandığı düşüncesinin yanlışlığını ispatlamaktadır[4].

Gerçek anlamda, tamamen kendi özel şartları altında gelişen Osmanlı Devleti, şer'i hukuku aşan bir hukuk sistemi geliştirmiştir. Bu gelişime imkan veren prensip ise örf, yani dar anlamda hükümdarın sadece kendi iradesine dayanarak, şeriatın alanına girmeyen konularda kanun koyma yetkisidir. Bu yetki, hükümdarın devlet içerisinde tam anlamıyla mutlak bir mevki kazanması ve devlet menfaatlerinin her şeyin üstünde sayılması yoluyla kazanılmıştır. İslam devletlerinde bu aşamaya, Osmanlılar'dan daha önce kurulan Türk-İslam devletlerinde ulaşılmıştır[5].

Bu çerçevede, Osmanlı hukukunun yapısını daha iyi anlayabilmek için, bu hukuk sisteminin karakterini belirleyen iki temel unsuru incelemek gerekir. Bunlar şer'i hukuk ve örfi hukuktur.

II. ŞER'İ HUKUK

Osmanlı hukuk sisteminin şer'i ve örfi hukuk olmak üzere iki temel üzerine oturduğunu belirtmiştik. Şer'i hukuk, doğrudan doğruya Kuran, Sünnet, icma ve kıyasa dayanan, fıkıh kitaplarında tedvin edilmiş (toplanmış) bulunan normlar bütünüdür. Şer'i hukuk, "şer-i şerif" veya "şer'i

CamScanner ile tarandı

hükümler" olarak da adlandırılmıştır. Osmanlı kanunnamelerinde "şer'i hukuk" ifadesinin yerine, "şer-i şerif" ya da "şer'i" terimleri kullanılmıştır. Şer'i hukuk kavramı, geçerliliği için hiçbir kişi veya kurulun onayına gerek olmayan ve fıkıh kitaplarında toplanmış bulunan hukuki hükümleri ifade etmektedir[6].

İslam hukukunun algılanma tarzı, şer'ilik veya şer'i hukuka aykırılık değerlendirmelerini doğrudan etkileyen bir önem taşır. İnsanların birbirleriyle ilişkilerini kuralcı ve şekilci bir yaklaşımla düzenleyen hukuk, gerçekte dinin tanımında ve unsurları içinde yer almamakla birlikte, genel olarak din ile yine de bağlantılıdır. Dolayısıyla hukukun iman, ibadet ve ahlak şeklindeki dinin üç temel unsurundan her biriyle ayrı ayrı bağlantısı kurulabilir. Bu yaklaşım çerçevesinde, başlı başına amaç olmayan hukuki düzenlemeler, özellikle ahlaki hükümlerin farklı yer ve zamanlarda gerçekleştirilmesine hizmet eden normatif düzenlemeler olması itibariyle belli ölçülerde değişmeye açıktır. Esasen hukukun şekli yönünün, temel yapısı ve özelliği itibariyle akıl üstü ve dogmatik olan dinin kapsamında yer almamasının anlamı da budur[7].

Bir hukuk normunun veya uygulamasının İslam'a uygunluğu yani şer'iliği ile onun dinin açık hükümlerine aykırı olmaması kastedilir. Bu da Kuran veya sünnette yer alan ifadelerin söz konusu norm veya uygulamayı emretmesi, uygunluğunu açıkça belirtmesi şeklinde olabileceği gibi ona ilişkin bir açıklamaya yer vermemesi, yani yasaklığından söz etmemesi şeklinde de olabilir. Dinin hukuki içerikler de taşıyan hükümlerinin hangi alanda, ne ölçüde açık olduğu, nasıl yorumlanacağı, şekli mi yoksa amacı mı anlatmak istediği, din bilginleri arasında bitmez bir tartışma konusu olmuştur. Bunun yanı sıra bu hükümlerin, hayatın çok sınırlı bir alanını kapsadığı da açıktır. Din, hukuki düzenleme açısından, özel hayatın önemli; kamu hayatının geniş bir kısmını kişi ve toplumların inisiyatifine bırakmıştır. Bu nedenle birçok konuda dine uygunluk ya da aykırılık tartışması yerine rasyonellik, sosyal gerçeklik veya doğruluk açılarından yapılacak değerlendirmeler daha anlamlı olacaktır[8].

Bu açıklamalarla birlikte, Osmanlı Devleti'nin şer'i bir devlet olup olmadığı hususunda, farklı görüşler vardır. Bazı araştırmacılara göre Osmanlı Devleti, yönetim ve yargıda şer'i hükümlerin egemen olduğu, şeriata dayalı bir devlettir[9]. Bazı yazarlar ise Osmanlı toplumunda gayrimüslim (zimmî[10], müste'men[11]) unsurlara da tolerans gösterildiğinden hareketle, bunun laikliğin ta kendisi olduğunu belirterek Osmanlı Devleti'ni laik olarak nitelemektedirler[12]. Bir diğer grup ise Osmanlı Devleti'nde, devlet ve toplum hayatındaki uygulamada şer'i mevzuattan çok, devlet otoritesi tarafından konulmuş olan kural-

1 Aydın Mehmet Akif, Türk Hukuk Tarihi, İstanbul 1999, s. 73; İnalcık Halil, "Osmanlı Hukukuna Giriş – Örfi-Sultani Hukuk ve Fatih'in Kanunları", Siyasi İlimler ve Hukuk, no: 2, 1958, c. XIII, s. 102; Barkan Ömer Lütfi, "Kanun-name", MEBİA, c. VI, İstanbul 1977, s. 186; Şen Murat, "Osmanlı Hukukunun Yapısı", Yeni Türkiye, "Osmanlı", Ankara 1999, c. VI, s. 327 vd.

2 Özek Çetin, "Osmanlı'da Siyasal İktidar Din İlişkileri Düzeni", İÜHFD, Cumhuriyetin 75. Yıl Armağanı, İstanbul 1999, s. 179-212.

3 Barkan Ömer Lütfi, "Türkiye'de Din ve Devlet İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi", Cumhuriyetin 50. Yılı Semineri'nden ayrı basım, Ankara 1975, s. 51 vd.

4 Özek, s. 184.

5 İnalcık, s. 102-103.

6 Özbilgen Erol, Osmanlı Hukukunun Yapısı, İstanbul 1985, s. 43; Şen, s. 328.

7 Bardakoğlu Ali, "Osmanlı Hukukunun Şer'iliği Üzerine", Yeni Türkiye, "Osmanlı", Ankara 1999, c. VI, s. 412 vd.

8 Bardakoğlu, s. 414-415.

9 Ortaylı İlber, "Osmanlı Devleti'nde Laiklik Hareketleri Üzerine", Ü. Yaşar Doğanay'ın Anısına Armağan, İstanbul 1982, c. I, s. 498-500.

10 Zimmi, zimmet sözcüğünden gelmekte olup, İslam egemenliği altına girerek İslam topraklarında sürekli yaşama hakkını elde eden gayrimüslimlere verilen addır. Zimmi statüsü İslam devleti ile gayrimüslim kimse arasında yapılan zimmet anlaşması ile kazanılır. Bu yolla gayrimüslim kişi İslam devleti vatandaşı olarak kabul edilir. İslam-Osmanlı uygulamasında, başlangıçta sadece ehlikitap (Yahudi, Hıristiyan) gayrimüslimlere verilen bu hak, daha sonraları Mecusiler, Budistler ve Hindulara da tanınmıştır. Bozkurt Gülnihal, "İslam Hukukunda Zimmilerin Hukuki Statüleri", DEÜHFD, Kudret Ayiter Armağanı, C. III, sy. 1-4, Ankara 1987, s. 234.

11 Müste'menler, aslında İslam ülkesi tebaası olmayıp, geçici bir süre için izinli olarak İslam ülkesinde bulunan yabancılardır. Aydın, s. 157.

12 "...Gerçekten de Osmanlı İmparatorluğu, tarihte Roma İmparatorluğu'ndan sonra, dini toleransın en çok görüldüğü, üstelik bu toleransın zamana ve hükümdarın kişiliğine bağlı olmaksızın kurumsallaştığı bir devletti. Cemaatlerin sadece dini değil, iktisadi, adli ve maarife ilişkin işleri kendilerine bırakılmış, hatta ruhani liderler ve kurumlara rütbe, imtiyazlar bahşedilmiştir.", Ortaylı İlber, "İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı", İstanbul 1995, s. 154-155.

CamScanner ile tarandı

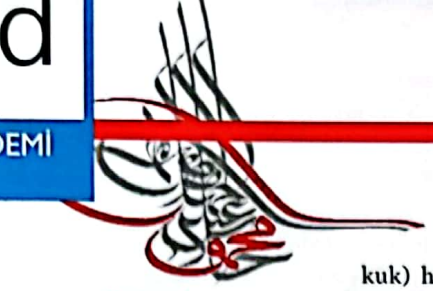
Mahmud

ların (örfi hukuk) hakim olduğunu, bu yüzden Osmanlı Devleti'nin şer'i bir devlet olarak nitelenemeyeceğini ifade etmektedirler[13].

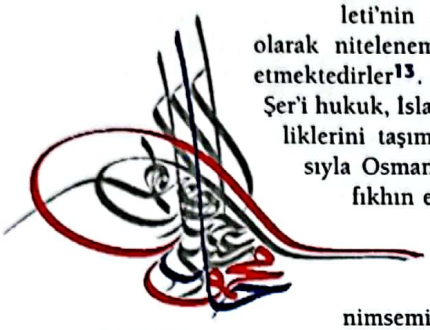
Mahmud Han

Şer'i hukuk, İslam fıkhının özelliklerini taşımaktadır. Dolayısıyla Osmanlı şer'i hukuku, fıkhın en önemli özelliği olan, kazuistik (meseleci) bir yöntemi benimsemiştir. Bu açıdan, genellikle modern hukuk sistemlerinde olduğu gibi soyut hukuki düzenlemeler (kanun) yapmak yerine meselelere göre çözüm üretilmiştir[14].

Mahmud Han bin

Osmanlı uygulamasında şer'i hukuk yoluyla, sorunları en kısa yoldan çözmek amaçlanarak, formaliteleri en aza indirmek yolu izlenmiştir. Dolayısıyla şer'i hukukun en etkin olduğu yargılama hukukunda, hakimlerin daha az formalite ile hızlı ve kesin olarak adaleti gerçekleştirme çabaları söz konusudur[15].

Mahmud Han bin Abdülhamid

III. ÖRFİ HUKUK

A. Genel olarak

Örfi hukukun meydana geliş tarzı şer'i hukuktan farklıdır. Şer'i hukuk, ana kaynaklarda hakkında düzenleme yapılmayan konularda, müçtehit hukukçuların İslam hukukunun kaynaklarına dayanarak fıkıh usulü ilmindeki ilkeler çerçevesinde yapmış oldukları içtihatlara dayanmaktadır. Bu hukukun oluşma sürecinde dört halife dönemi dışında, devletin hiçbir müdahalesi veya etkisi söz konusu olmamıştır. Örfi hukuk ise hukukçuların bilimsel içtihatlarıyla değil, devlet otoritesinin koyduğu kanunlarla oluşmuştur[16].

Mahmud Han bin Abdülhamid muzaffer

Mahmud Han bin Abdülhamid muzaffer dalma

Örfi hukuk düzenlemeleri yapma yani kanunlaştırma, sadece Osmanlılar'a özgü bir uygulama değildir. Osmanlılar'ın dışında Türk-Moğol siyasi ve idari geleneklerinin etkin olduğu Irak, İran ve Hindistan'daki İslam devletlerinde de benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Cengiz Yasası, Timur Tüzükatı, Uzun Hasan ve Alaüddevle Bey kanunları örnek uygulamalardır[17].

Osmanlı tarihinde örfi hukuk terimine ilk kez Fatih döneminde rastlanmaktadır. Bu dönemin tarihçisi Tursun Bey, Osmanlı'da şer'i hukukun yanı sıra örfi hukukun varlığından da bahsetmektedir[18].

B. Örfi hukukun doğuşu

Osmanlı Devleti'nde şer'i hukukun yanı sıra bir de örfi hukukun ortaya çıkışının, İslam hukukunun teşekkül şekliyle ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu malî, siyasi ve hukukî şartlarla yakın bir ilişkisi vardır.

Bilindiği gibi Dört Halife döneminden sonra Emeviler hilafeti saltanata çevirmişlerdir. Bu değişimin sonucu olarak Emeviler'in kamu ve özellikle anayasa hukuku alanında fiili bir durum yaratmaları İslam hukukçularının bu sahadaki bilimsel içtihatlarının uygulanma şansını büyük ölçüde ortadan kaldırmıştır. Bu durum karşısında İslam hukukçuları, fıkhı mesailerini uygulama şansı bulunan diğer alanlara çevirmişlerdir. Dolayısıyla İslam hukuku daha çok özel hukuk ile kamu hukukunun bazı alanlarında (özellikle ceza hukuku) gelişmiş, devletin esas teşkilatı ve idari yapısı gibi alanlarda aynı ölçüde gelişememiştir. Bu durum kamu hukuku alanında yeni hukuki düzenlemeleri gerekli kılmıştır[19].

Örfi hukukun doğuşunda etkili olan bir diğer unsur da devlet adamlarının, hukukçuların kendilerini sınırlayacak veya fazla teorik kalabilecek çözümlerini arzu etmeyişleridir. Bu nedenle kamu hukuku alanlarını hukukçuların içtihatlarıyla değil, kendi siyasi ve idari tecrübe ve bilgileriyle düzenlemeyi istemiş olmaları mümkündür. Çünkü devlet adamları bu alanda kendilerini daha yetkili görmüşlerdir[20].

İslam hukukunun oluşum süreci içerisinde fıkıhçıların oldukça dikkat çekici bir bilimsel çalışma ortaya koydukları bir gerçektir. Özellikle Rey Ekolü'nde bulunan mezheplerin sanal problemler üreterek bunlara uygun çözümler ortaya koymaları İslam hukukuna büyük bir zenginlik katmıştır. Bunun doğal sonucu olarak belli bir süre yeni ihtiyaçlara gerek duyulmamıştır. Gerek bu hukuki olgu, gerek sonraki dönemlerde öncekiler kadar yetkin hukukçuların yetişmemiş olması da artık yeni içtihatlara gerek ve imkan olmadığı sonucunu ortaya çıkarmış, dolayısıyla içtihat kapısının kapandığı, yaygın bir kanaat olarak kabul edilmiştir. Bu durum, İslam hukukunda belirgin bir durgunluğa yol açtığı gibi yeni içtihatlara gerek duyulduğu dönemler-

CamScanner ile tarandı

de de hukukçuların içtihat yapmak konusunda çekimser davrandıkları görülmüştür. Sonuç olarak bu boşluğu doldurmak amacıyla örf ve adete veya siyasi otoritenin siyasi ve idari açıdan kamu yararını göz önüne alarak verdikleri emir ve iradelerine dayalı bir hukuk oluşmaya başlamıştır[21].

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu mali, askeri ve idari şartlar, devletin bu şartlara uygun hukuki düzenlemeler yapmasını gerektirmiştir. Bu uygulamanın en önemli örneklerinden biri, devletin şer'i vergiler (Tekalif-i Şer'îyye) olan öşür, haraç, zekat ve cizye gibi vergilerin devlet giderlerini karşılamaması üzerine değişik isimler altında çeşitli örfî vergiler (Tekalif-i Örfîyye) koymasıdır. Bunun gibi çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan ülke toprakları üzerinde huzur ve güvenliğin sağlanması zaman zaman güçleşmiş, bu durum ağır bir ceza politikasının uygulanmasını gerektirmiştir. Dolayısıyla bu cezalar, devletin mali durumunun kötü olduğu dönemlerde ağır para cezalarının, donanmada kürekçiye ihtiyaç olduğu dönemlerde kürek cezalarının ağırlık kazanması sonucunu doğurmuş, devlet de bu ihtiyaçlara cevap verecek düzenlemeleri yapmaktan geri kalmamıştır[22].

İslam hukukunun özellikle Kitap ve Sünnet tarafından ayrıntılı olarak düzenlenmemiş alanlarında devlet otoritesine belirli ölçülerde takdir hakkını tanımış olması, Osmanlı padişahlarının yüzyıllar boyunca özellikle idare hukuku, ceza hukuku ve mali hukuk alanında yaptıkları düzenlemelere uygun bir ortam hazırlamıştır. Bilindiği gibi ta'zir[23] cezası gerektirecek suçlara uygulanacak cezanın takdiri ve hangi fiillerin suç sayılıp bu fillere ne gibi cezaların uygulanacağı, belirli ilkeler çerçevesinde devlet otoritesinin takdirine bırakılmıştır. Bunun gibi şer'i vergiler dışında yeni vergilerin konması da devlet otoritesinin takdirindedir. Dolayısıyla Osmanlı padişahları, kendilerine tanınmış olan bu yetkiyi, yüzyıllarca düzenli olarak kullanmışlardır[24].

Osmanlı örfi hukukunun gelişmesinde Fatih devri bir dönüm noktasıdır. Fatih devrindeki hukuki gelişme bir temel faktöre dayanır; o da İstanbul'un fethinden sonra Fatih'in sınırsız bir otorite kazanması, merkezi ve mutlak imparatorluğu kesin olarak kurma çabasıdır. Fatih, mutlak otoritesini devlet teşkilatında, kanunnameler vasıtasıyla yaptığı yeniliklerle gerçekleştirmek istemiş ve mutlak otoritesi sayesinde örfi hukuku etkin bir duruma getirmiştir. Osmanlı hukuk anlayışı ve kanunları üzerinde de kesin ve sürekli bir etki yapmış olan Fatih, mutlak hükümranlık otoritesini, devleti belirli bir amaca göre düzenleme ve serbestçe kanun koyma doğrultusunda kullanmıştır[25].

Osmanlı kanunnamelerinde önemli bir bölümün cezai ve mali konulara ayrılmış olması, söz konusu yetkinin en fazla bu alanlarda kullanılmış olduğunun bir göstergesidir. Bu kanunnameler, padişahların irade ve fermanlarıyla oluş-

---

13 Barkan Ömer Lütfi, "Osmanlı İmparatorluğu Teşkilat ve Müesseselerinin Şer'îliği Meselesi", İÜHFM, c. XI, sy. 3-4, İstanbul 1945, s. 203 vd; Şen, s. 327; "...Gerçekten de uygulamaya bakıldığında, bu hükmü doğrulayacak bir durum vardır. Devlet hayatını, toprak düzenini tayin eden kanunnameler, Şer'î hukukla uyum içinde değildir. Osmanlı idaresi, toplum ve devlet hayatının temel kurum ve ilişkilerini Şer'î mevzuattan çok Örfî kanunlarla, hatta mahalli gelenek ve teamüllere göre düzenlemeyi tercih etmiştir. Osmanlı kadısı, sadece toprak düzeni ve mali konularda değil, hatta bazen aile hukukuna ilişkin sorunlarda bile Şeriatten çok örf ve adet hukukuna başvurmayı tercih etmiştir. Ulemanın bazı konularda verdiği fetva, 'Şer'î maslahat değildir, ulü'l emr ne ise öyle olsa...' şeklindedir.", Ortaylı, "İmparatorluğun...", s. 155-156.

14 Şen, s. 328.

15 Şen, s. 328-329.

16 Aydın, s. 75.

17 Akgündüz Ahmet, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, İstanbul 1990, C. I. s. 79-81; Aydın, s. 75; Şen, s. 329.

18 Aydın Mehmet Akif, "Osmanlı'da Hukuk", Osmanlı Devleti Tarihi (ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul 1999, s. 378.

19 Aydın, Hukuk Tarihi, s. 77-78.

20 Aydın, Hukuk Tarihi, s. 78.

21 Aydın, Hukuk Tarihi, s. 78.

22 Aydın, Hukuk Tarihi, s. 78-79; Şen, s. 329.

23 İslam ceza hukukunda ta'zir cezaları, devlet otoritesinin (siyasi iktidar) sahip olduğu sınırlı yasama yetkisine dayanarak vazettiği cezai müeyyidelerdir. Ta'zir cezaları hakkında geniş bilgi için Yurtseven Yılmaz, Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Ta'zir Suç ve Cezaları (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Konya 2001.

24 Köprülü, M. Fuat, "Fıkıh", MEBİA, c. IV, İstanbul 1993, s. 617.

25 İnalcık Halil, "Türk Devletlerinde Devlet Kanunu Geleneği", Osmanlı'da Devlet-Hukuk-Adalet, İstanbul 2000, s. 32 vd.

CamScanner ile tarandı

muş düzenlemeler oldukları için örfi hukuk içinde değerlendirilmişlerdir[26].

C. Örfi hukukun sınırları (kapsamı)

Şer'i hukukun uygulama alanına girmeden ve ona aykırı olmamak kaydıyla Osmanlı padişahlarının sınırlı yasama yetkileri vardır. Dolayısıyla padişahın bu yetkisine dayanarak koyduğu hukuka "örfi hukuk" adı verilmiştir. Ancak örfi hukuk denildiği zaman ilk akla gelen örf ve adet hukuku olmamalıdır. Gerçekte örfi hukuk normları konulurken, yerleşmiş bazı örf ve adet kuralları, hukukun belli başlı alanları açısından dikkate alınmıştır. Osmanlılar fethettikleri ülkelerin hukuki yapılarını birdenbire değiştirmek yerine, varolan hukuki örf ve adetleri belirli bir süre yürürlükte bırakıp zamanla Osmanlı hukukuyla bütünleştirmeyi uygun görmüşlerdir[27]. Ancak bütün bu hukuki esasları mahkemelerde zorunlu olarak uygulanan normlar haline getiren, bunların örf ve adete dayanmış olmaları değil, padişahların irade ve fermanlarına dayanmalarıdır[28]. O halde örfi hukukun bir kanun hukuku olduğunu söyleyebiliriz[29].

Devlet başkanı veya ehl-i örf[30] denilen yüksek otorite, kanun yapma yetkisini birkaç şekilde kullanabilir. Birincisi, uygulamada kolaylık ve istikrar sağlamak amacıyla şer'i hükümleri kanun şeklinde düzenleyebilir. İkinci olarak, mevcut içtihadi görüşlerden birini kamu yararı gereği tercih edebilir. Üçüncü olarak, hakkında hiçbir hüküm bulunmayan hususları, uzman hukukçuları bir araya getirerek çözüme kavuşturabilir. Bunlarla birlikte devlet başkanı, kendisine tanınan bu sınırlı yasama yetkisi içerisinde bazı hukukî düzenlemelerde de bulunabilir. İşte devlet başkanının bu faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan, bir kısmı şer'i, bir kısmı içtihadi ve bir kısmı da tanzimi tasarruflardan oluşan hukuki kuralların tamamına örfi hukuk adı verilir[31]. Dolayısıyla örfi hukuka, "Şer'i hukukun yanı sıra padişah irade ve fermanlarıyla oluşan hukuktur" diyebiliriz[32].

Padişahın gerek uygulamada kolaylık gerek hukuki istikrarın sağlanması amacıyla mevcut şer'i hükümleri derleyerek kanun haline getirmesinden söz etmiştik. Padişah, örfi hukuk alanındaki bu ilk faaliyetini şer'i hükümleri hiç değiştirmeden yapabileceği gibi şer'i hükümlerin özüne dokunmaksızın, kısmen de yapabilir[33].

Osmanlı Devleti'nde toplumun büyük çoğunluğu Hanefi mezhebine bağlı olmakla birlikte Maliki, Hanbeli ve Şafii mezheplerine bağlı önemli sayıda vatandaşın olduğu da bir gerçektir. Ancak klasik dönemde hakimler, hükümlerini Hanefi mezhebinin esaslarına göre vermişlerdir[34]. Bunlarla birlikte zaman zaman padişahların herhangi bir konuda diğer üç mezhepten birinin veya herhangi bir müçtehidin görüşünü esas alacak düzenlemeler yaptıkları görülmüştür[35]. Temelde hukukçuların içtihatlarındaki farklılıklar, şer'i hükümlerin esasına ilişkin olmayıp zamanın gereklerine ve kamu yararına yönelik oldukları için padişahların bu yöndeki düzenlemeleri caiz görülmüştür. Bunun nedeni kamu yararının amaç edinilmiş olmasıdır[36].

Padişahın örfi hukuk alanında, kendisine tanınan sınırlı yasama yetkisini kullanarak düzenlemeler yapabileceğini ifade etmiştik. Osmanlı sultanları sadece şer'i hukuka bağlı olmakla değil, kendi yasama yetkileri ile de ön planda olmuşlardır. Padişahlar, kanun koyma yetkilerini büyük bir titizlikle kullanmaya çalışmışlar, bunu yaparken şer'i hukuka aykırı davranışta bulunmamaya gayret etmişlerdir[38]. Bazı yazarlar örfi hukukun düzenleme alanının idare, ceza, anayasa, mali hukuka ilişkin bazı meseleler ve özel hukukla ilgili içtihadi konularla sınırlı olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla örfî hukuka ilişkin düzenlemeler yapılırken, İslam hukukunun tali kaynaklarının kullanıldığını ifade etmişler, bu yüzden örfi hukukun şer'i hükümlere aykırı olamayacağını, aksi takdirde geçerli sayılamayacağını ileri sürmüşlerdir[38]. Ancak uygulamada zaman zaman şer'i hukuka aykırı düzenlemelerin de olduğu ifade edilmiştir[39]. Osmanlı uygulamasında yer aldığı ileri sürülüp örfi hukukun şer'i hukuka aykırı olarak geliştiğinin ve devletin hukukî düzenlemeler getirirken dini hükümlerden bağımsız bir politika izlediğinin örnekleri olarak mirî arazi sistemi, faiz ve narh uygulaması, şer'i cezaların uygulanmayışı veya başka cezalara tahvili, kardeş katli, şer'i hukukta öngörülmemiş bazı cezaların uygulanması gibi örnekler bu konuda ileri sürülmüştür[40].

Padişahların sınırlı yasama yetkilerini en fazla kullandıkları alanlar idari, mali, askeri ve adli alanlar olmuştur. Adli alanlarda ise daha çok devlete karşı işlenen suçlar ile ta'zir suç ve cezalarının tespiti ve uygulanacak cezaların miktarı konusundaki düzenlemeler başı çekmektedir[41].

IV. SONUÇ

Osmanlı İmparatorluğu, üç kıtanın birleştiği noktada, pek çok etnik unsurun ve inanışın yan yana olduğu bir coğrafyada doğup gelişmiştir. Şüphesiz, başlangıçta küçük bir beylik iken, bir dünya devletine erişmesinde pek çok iç ve dış şartların etkili olduğu bir gerçektir. Nitekim, Osmanlılar'ın geliştiği coğrafyada Roma, Bizans, Fars ve İslam-Arap kültürlerinin, Osmanlı-Türk

CamScanner ile tarandı

kültürüyle etkileşimi Osmanlı-Türk medeniyetinin yolunu açmıştır. Böylesine çeşitli etnik, dinsel ve kültürel farklılıkları yüzyıllarca bir arada tutabilmek için öncelikle sağlam bir hukuki yapının tesisi zorunlu olmuştur. Dolayısıyla Müslüman-Türk devleti olan Osmanlı Devleti'nde hukuki yapıya esas olan İslam hukukunun yanı sıra gelişen örfi hukuk özellikle kamu hukuku alanında çok geniş bir yer tutmuştur. Osmanlı padişahlarının Osman Bey'den itibaren bir takım gelenekleri devlet yönetiminde uygulamaya esas almaları, şer'i hukukun yanında ve ona aykırı olmamak kaydıyla örfi hukukun gelişmesini mümkün kılmıştır. Bu durum, Osmanlı hukuk sisteminin sadece İslam hukukundan oluşmadığı düşüncesini ortaya koymaktadır. Her ne kadar örfi hukukun İslam hukukuna aykırı olamayacağı şartı söz konusu olsa da örfi hukuk yoluyla hukuk sistemine dinamizm kazandırılarak, yeni gelişmelere cevap verebilecek normlar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemeler modern anlamda kanun olarak kabul edilmese de zamanın şartları ve Osmanlı Devleti'nin çağdaşı olan devletler dikkate alındığında son derece önemli normlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzenlemelerin en önemlileri Fatih'in ünlü Teşkilat Kanunnamesi ve Ceza Kanunnamesi'dir[42]. Bu kanunnameler padişahın iradesiyle ortaya konmuş birer örfi hukuk düzenlemeleridir.

Sonuç olarak İslam hukuku temeline oturan Osmanlı hukuku, İslam hukukunun yanında gelişmiş olan örfi hukuk ile sentezlenmiş "nev'i şahsına münhasır" bir hukuk sistemi olarak hukuk tarihimizdeki yerini almıştır. ■

---

26 Barkan, "Kanun-name", s. 192.

27 Barkan, "Kanun-name", s. 194.

28 İnalcık, "Osmanlı Hukukuna Giriş, s. 103.

29 Aydın, Hukuk Tarihi, s. 75.

30 "Osmanlılar'ın klasik döneminde toplum askeri (yönetenler) ve reaya (yönetilenler) denilen iki gruptan meydana geliyor, askeriler de menşeleri, yetişme tarzları ve üstlendikleri sorumluluklar bakımından ehl-i şer ve ehl-örf adıyla ikiye ayrılıyordu. Ehl-i şer, Müslüman aile menşeli olan ve genellikle medreselerde okuyarak icazet aldıktan sonra kaza, eğitim ve din alanlarında görevlendirilen ulema zümresini; "seyfiye ricali" de denilen ehl-i örf ise daha çok kul menşeli olan ve Enderun veya Acemi Oğlanları Mektebi'nden yetişerek sipahilikten asesbaşılığa, kethüdalığa ve sadrazamlığa kadar yükselebilen yöneticileri teşkil ediyordu. Ehl-i örf, XV. yüzyıl tarihçisi Tursun Bey tarafından, "Nizam-ı alem için akla dayanarak hükümdarın koyduğu nizama siyaset-i sultani ve yasak-ı padişahi yahut örf denilir" şeklinde tarif edilen ve İslam hukukunun kaynaklarından birini meydana getiren örfün uygulayıcıları idi". İpşirli Mehmet, "Ehl-i Örf", DİA, İstanbul 1994, c. X, s. 519; "...Osmanlılar, doğrudan doğruya devletin icra kuvvetini ve otoritesini temsil edenleri, genel olarak "ehl-i örf" tabiri altında toplarlardı. Kadının kararlarını ancak ehl-i örf icra mevkiine koyabilirdi. Burada örf tabiri, açıkça siyasi otorite ve icra fikrini ifade eder.", İnalcık Halil, "Devlet Kanunu Geleneği", s. 27 vd.

31 Akgündüz, c. I, s. 64; Şen, s. 330-331.

32 Heyd Uriel, Studies in Old Otoman Criminal Law, Oxford 1973, s. 168-169.

33 Akgündüz, c. I, s. 64, 66.

34 Bayındır Abdülaziz, "Osmanlı'da Yargının İşleyişi", Yeni Türkiye, "Osmanlı, Ankara 1999, c. VI, s. 429 vd.; Cin/Akgündüz, Türk Hukuk Tarihi, c. II, Konya 1995, s. 59.

35 Bayındır Abdülaziz, İslam Muhakeme Hukuku (Osmanlı Devri Uygulaması), İstanbul 1986, s. 33, 38; Şen, s. 331.

36 Barkan, Kanun-name, s. 193.

37 Schacht Joseph, İslam Hukukuna Giriş, Ankara 1977, s. 99.

38 Akgündüz, C. I, s. 51.

39 "...Osmanlılardaki "Örfî Hukukun" dini esaslardan çıktığını söylemek bizce imkansız görünmektedir. Evvela Tursun Beğ gibi müelliflerin de belirttiği gibi "siyaset-i sultani ve yasak-ı padişahi" akli esaslara dayanır. Üstelik Şer'îat kurallarına tamamen zıd düşen birçok Örfî hukuk kaidesi vardır. Bu nitelikteki hükümlerin de dini esaslara dayandığının iddia edilmesine imkan görmüyoruz. Mesela Ali Himmet Berki gibi İslam hukukunu çok iyi bilen bir müellif, Fatih'in kanunnamesindeki kardeş katli meselesinin, pek küçük kardeşlerin de bu hükme tabi olması ve sabilerin ise devlet aleyhinde fitne ve fesada katılmalarının bahis konusu bile olamayacağını nazar-ı itibare alarak, şeriat esaslarına tam anlamıyla zıt olduğunu yazmış, hatta kanunnamenin mevsuk (belgelendirilmiş, güvenilir) olmadığını bu hükmün de gösterdiğini çünkü Fatih gibi şeriata saygılı bir hükümdarın böyle bir hüküm koyamayacağını iddia etmiştir. Halbuki Fatih daha tahta geçer geçmez küçük (sabi) kardeşi Ahmed'i öldürttüğü gibi sonradan "kardeş katli" hükmünü de kanunnamesine koymuştur.", Akpınar Turgut, Türklerin Din ve Hukuk Tarihi, İstanbul 1999, s. 191.

40 Heyd Uriel, " Eski Osmanlı Ceza Hukukunda Kanun ve Şeriat", (çev. Selahattin Eroğlu) AÜHFD, Ankara 1983, c. XXVI, s. 633-652; Üçok, "İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler I", s. 125-156.

41 Şen, s. 331.

42 Söz konusu kanunnameler hakkında geniş bilgi için Akgündüz, C. I.

CamScanner ile tarandı